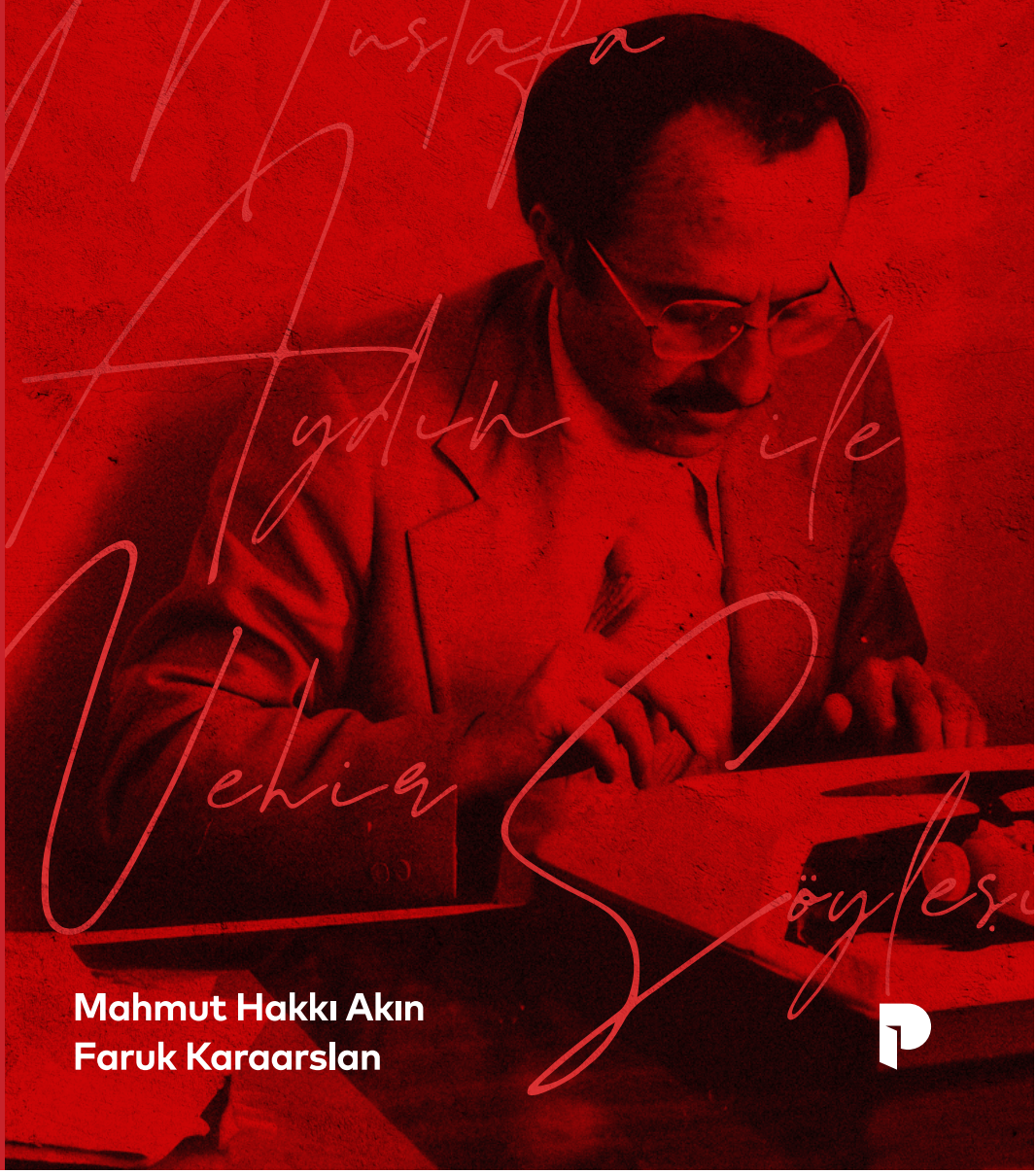
HAYAT PENCERESİNDEN MUSTAFA AYDIN

ile Nehir Söyleşi

Mahmut Hakkı Akın
Faruk Karaarslan

MAHMUT HAKKI AKIN 2003 yılında Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünden mezun oldu. 2005 yılında yüksek lisans ve 2009 yılında doktora öğrenimini Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalında tamamladı. Sosyoloji alanında 2013 yılında doçent, 2018 yılında profesör oldu. Selçuk Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi ve Marmara Üniversitesinde akademisyen olarak çalıştı. Hâlen İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünde öğretim üyesidir. *Türkiye'de Modernleşme, Türk Sağı, Türk Düşüncesi Üzerine Yazılar, Aliya İzzetbegoviç* kitaplarının yanında çok sayıda kitap editörlüğü yapmış, akademik makale, kitap bölümü ve kitap değerlendirme yazısı yazmıştır. Siyaset sosyolojisi, sosyal teori, Türk modernleşmesi, Türk siyasal hayatı ve düşüncesi alanlarında çalışmalarına devam etmektedir.

FARUK KARAARSLAN 2008 yılında Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünden mezun oldu. 2010 yılında yüksek lisans ve 2014 yılında doktora öğrenimini Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalında tamamladı. Sosyoloji alanında 2019 yılında doçent, 2025 yılında profesör oldu. Karabük Üniversitesi ve Erciyes Üniversitesinde akademisyen olarak çalıştı. Hâlen Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Sosyoloji Bölümünde öğretim üyesidir. *Toplumsal Hafıza* kitabının yanında çok sayıda kitap editörlüğü yapmış, akademik makale, kitap bölümü ve kitap değerlendirme yazısı yazmıştır. Toplumsal hafıza, şehir ve göç sosyolojisi, postsekülarizm gibi alanlardaki çalışmalarını sürdürmektedir.

Pınar Yayınları
Bereketzade Mah. Okçu Musa Cad. No: 11/3
Beyoğlu-İstanbul
Tel: 0212 293 90 41
www.pinaryayinlari.com bilgi@pinaryayinlari.com
Yayınevi Sertifika No: 45508

Hayat Penceresinden
Mustafa Aydın ile Nehir Söyleşi
Mahmut Hakkı Akın & Faruk Karaarslan

copyright 2025 © pınar yayınları

Pınar Yayınları ◆ 622
Hafıza ◆ 1
ISBN 978-975-352-995-2

Birinci Baskı Aralık 2025

EDİTÖR Asım Öz
KAPAK Ömer Faruk Yıldız
SAYFA DÜZENİ Tekin Öztürk

BASKI ACK Ajans
Mahmutbey Mah. Taşocağı Yolu Cad.
Ağaoğlu 212 Myoffice No: 344
Bağcılar/İstanbul
Sertifika No: 53569

MAHMUT HAKKI AKIN & FARUK KARAARSLAN

HAYAT PENCERESİNDEN

MUSTAFA AYDIN İLE NEHİR SÖYLEŞİ

45.YIL

İçindekiler

ÖNSÖZ.....7
BAŞLARKEN.....11

BİRİNCİ BÖLÜM
ÇOCUKLUK VE GENÇLİK YILLARI.....15
Bozkırdaki Hayat: Çocukluk Yılları.....17
Millete Gözdağı: 27 Mayıs 1960 Darbesi.....41
Bir Bilinç Arayışı: Ortaöğretim Yılları.....53
Üniversite Yılları.....75

İKİNCİ BÖLÜM
MÜCADELE YILLARI.....87
Ciddi Bir Sosyal/Politik Deneyim: Mücadele Birliği Hareketi...89
Soğuk Bir Şaka: 12 Mart 1971 Muhtırası.....117
Basın Hayatım: Harf İnkılabı'na Muhalefet.....131
Gandhi Selamı ile Başlayan Askerlik.....155
Geçilmesi Gerekli Köprüler: İş ve Aile.....161
Olgunlaştırılmış Bir Darbe: 12 Eylül 1980.....171
Toplumsal ve Siyasal Tıkanmayı Aşma Girişimi:
Özallı Yıllar.....179

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
AKADEMİK SERÜVENİM.....189
Bir Akademik Serencam.....191
"Sırf Bilimle Doçent Olunmaz": Akademik Mücadele ve
Sonrası.....217
Türkiye'de Akademi ve Siyaset.....225
28 Şubat Süreci.....241

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYE'NİN ÖZÜNE DÖNÜŞ SÜRECİ 265
AK Parti Dönemi: Devletin ve Toplumun Dönüştürülmesi ... 267
Küresel İktidar Ablukası, Terör ve FETÖ 289

BEŞİNCİ BÖLÜM
HAYATIN İZİ 305
Düşünce Dünyamın Oluşumu 307
Yazarlığım, Yayınlarım ve İlkelerim 323
Tanıdıklarım 337
Geriye Kalan 357
DİZİN 373

ÖNSÖZ

Mustafa Aydın Hoca ile yaptığımız nehir söyleşi kitabına bir önsöz yazmak bizim onur duyacağımız bir vesile. Bir yandan da zor bir iş… Mutluyuz, çünkü Hoca'yı kendi öğrencilerinin ve başkalarının, daha da yakından tanımalarını istedik. Akademik hayatımızda onun öğrencisi olmak ve onunla çalışmak imkânına kavuştuk. Bunun ne kadar değerli bir tecrübe olduğunu Hoca'yı az ya da gıyaben de olsa tanıyanlar takdir edeceklerdir.

Bu kısa yazıda Hoca'nın hassasiyetlerini göz önünde bulundurmamız gerekiyor. Aslında ortaya çıkan bu çalışma da zor yönlere sahip. Söyleşiyle ilgili hazırlıkları yaparken Hoca'nın asla oturup bir hatırat yazmayacağını tahmin ediyorduk. Söyleşiyi yaparken de "Hoca'm siz bir hatırat yazmayı istemezdiniz, değil mi?" şeklindeki sorumuza yazmayacağı yönünde çok net cevap almıştık. Buna rağmen hayatı, akademiyi, siyasi olayları, toplumsal hareketleri nasıl gördüğünü ve yorumladığını öğrenmek ve aktarmak istedik. Daha da önemlisi bizim de dâhil olduğumuz akademi vasatında öğrencilerin ve genç akademisyenlerin saygı duyulan bir Hoca'nın hikâyesine şahitlik etmelerine vesile olmak bir mesuliyetti. Bu mesuliyeti bir görev kabul ettik. Biz onu tanımayı, onunla birlikte olmayı şükredeceğimiz bir vesile gördük. Çok üreten bir akademisyen ve mütefekkir olmasına rağmen sadece yazdıklarıyla değil, yaşadıklarıyla da tanınmasını ve bilinmesini istedik.

Mustafa Aydın Hoca, bizim daima örnek aldığımız müstesna bir simaydı. Ona duyduğumuz hürmet sadece titiz ve çalışkan bir akademisyen olmasının ötesinde öncelikle insanlığıyla ilgilidir. Hoca'nın ahlaki sınırları nettir. Bu sınırları ihlal etmeme yönünde çok dikkatlidir. Dolayısıyla ilkelidir. Kendisi gibi düşünmeyenlerin de saygısını kazanmıştır. Hoca'nın odasına gelen bir lisans öğrencisini, araştırma görevlisini, dekanı ya da rektörü mevki, makam ayrımı gözetmeksizin aynı tevazu ve tavırla karşıladığına, öğrencilerine hanım ya da bey şeklinde hitap ettiğine onu tanıyan herkes şahitlik etmiştir.

Bu söyleşiyi yapan iki akademisyen olarak akademinin iyi ve kötü taraflarını biliyoruz. Mustafa Aydın Hoca, ahlaki ilkelerine bağlı kalarak yaşamış, çalışmış ve üretmiştir. Akademide insanların çok küçük meselelerden birbirlerine düştükleri bir vasatta o, kenarda temiz kalmayı başarmış ve küçük işlere ve küçük işlerle uğraşan insanlara mesafeli olmuştur. 28 Şubat sürecinde uğradığı haksızlıklara karşı mücadele etmiş ama hiçbir mağduriyetini faydası için sermaye görmemiştir. Makam, para ve şöhret derdi olmamıştır. Ders vermeye, tez yönetmeye ve eserler yazmaya devam etmiştir. Konya'da pek çok sivil toplum kuruluşuna gönüllü destek vermiştir. İşini hakkıyla yapmanın onu nasıl tatmin ettiğine şahidiz. Öyle ki Selçuk Üniversitesinden yaş haddi dolayısıyla emekliye ayrıldıktan sonra Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesine geçtiğindeki mutluluğu ve motivasyonu unutmayacağımız bir örneklik ve tecrübedir. Korona salgını öncesinde Konya'da bizim de içinde bulunduğumuz bir grup akademisyenle önce edebiyat, ardından antropoloji okumaları yapması, yetmiş yaşını geçtiği hâlde "Arkadaşlar mitoloji okumalarında eksiğiz, mitoloji okusak ne dersiniz?" teklifindeki öğrenme arzusu, bizi de mutlu eden, kendi işimizi zevkle yapmaya teşvik eden hatıralardır.

Bu kitabın bir hikâyesi var. Bizim de dâhil olduğumuz bir zamanlar Selçuk Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde bir şekilde yolu kesişmiş bir grup akademisyen, ara sıra Mustafa Aydın Hoca için neler yapılabileceğini konuşurdu. Bir armağan kitap

ya da bir derginin özel sayı çıkarması da istişare edilmişti. Biz de hayat hikâyesindeki zenginlikten kısmen haberdar olduğumuz için bir nehir söyleşi yapma fikrini kendi aramızda istişare ettik. Ancak bu işi gerçekleştirmenin zor bir yanı vardı. Mustafa Hoca'nın kendisini odağa alan bir çalışmaya sıcak bakmayacağını gayet iyi biliyorduk. Belki de özellikle bu sebeple onun tanınmasını iki öğrencisi olarak istedik. Nehir söyleşi fikrini kendisine açtığımızda Hoca düşüneceğini söyledi. Kendisine ne yapmak istediğimizi ortaya koyan bazı örnekler de getirdik. Ayrıca söyleşinin esas amaçlarından birinin onun hayatıyla bu toplumun değişimi arasındaki ilişkiye odaklanacak bir sosyolojik çalışma olduğunu da paylaştık. Kendi penceresinden hayatı ve yaşadığı olayları nasıl gördüğünü derlemek istediğimizi anlattık.

Mustafa Hoca, sonunda teklifimizi kabul etti. Bir ara tatilde bir hafta boyunca her gün sabah erken vakitten akşama kadar saatlerce görüşme yaptık ve görüşmeleri kayda aldık. Hoca her görüşmeye elinde notlar, hazırlanmış hâlde geldi. Okuduğu ve yeni yazacağı metinlerle ilgili notları ceketinin iç cebinde taşırdı. Kendisinin de bulunduğu herhangi bir çay sohbetinde muhabbetin değer üretmeyen bir yere gittiğini görürse "Arkadaşlar son okuduğum kitaptan bazı notlar aldım, onlar üzerine sizinle de istişare etmek isterim." şeklinde hayırlı müdahalelerine hep şahit olmuştuk. O günkü söyleşide hangi dönemi ya da konuları konuşalım demişsek Hoca hazırlanmış vaziyette geldi ve bizim de işimizi kolaylaştırdı. Bazen Hoca'nın yorulduğu da oldu ama bizim için çok özel, unutmayacağımız bir hafta geçti. Ses kayıtlarını çözümledik ve Hoca'ya metni teslim ettik. Mustafa Hoca, metni okudu, gerekli düzeltileri yaptı ve ayrıntılarla kitabı daha da genişletti.

1950 yılında Konya'nın küçük bir ilçesinin dağ köyünde başlayan hikâye, Türkiye'nin farklı dönemlerinin etkilerini taşıyordu. Aynı zamanda nehir söyleşide Mustafa Aydın'ın bütün bu yaşananları nasıl değerlendirdiğini de merak ettik ve karşımıza Türkiye'nin genel bir sosyolojik analizi çıktı. Elbette

bu analizin bir biyografinin içinden yapılması dolayısıyla kendi sınırlılıkları vardır. İlk çocukluk yılları ve genç yetişkinlikteki birkaç yılı hariç, Hoca'nın ömrü hayatının geçtiği Konya, söyleşinin mekân sınırlarından biridir ve kitapta bu şehir üzerine de önemli tespitler bulunmaktadır. Ülke çapında etkili olmuş olayların genel değerlendirmesinde Hoca'nın her zamanki analitikliği ve titizliği, eseri çok daha değerli hâle getirmiştir.

Bu söyleşiyi yaparken özellikle genç okuyucuları düşündük. Örnek aldığımız bir insanın, yazarın ve akademisyenin kendi hayat tecrübelerinden samimi uyarılarının ve tavsiyelerinin gençler için çok değerli olduğu açıktır. Çünkü bütün sadeliğine rağmen Mustafa Aydın Hoca'nın hayatı belli dönemlerin sarsıntılarının derin izlerini taşır. Türkiye'de gençliğin sağ-sol şeklinde bölündüğü ve yeniden örgütlendiği yıllarda o da aktiftir. Farklı dönemlerde yaptığı okumalar dolayısıyla belli yazarlardan etkilenmiştir. İstanbul Cağaloğlu'nda çıkan bir gazetede çalışmış, öğretmenlik ve akademisyenlik yapmıştır. Bütün askerî darbeleri ve etkilerini hayatında yaşamıştır. Yazmaya fasılsız devam etmiştir. Hâlen *Umran* dergisinde düzenli yazmaktadır. Selçuk Üniversitesi Sosyoloji Bölümünden sonra Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde öğretim üyesi olarak dersler vermiş ve lisansüstü tezler yönetmiştir. Öğrenme, okuma ve yazmayla ilgili heyecanı devam etmektedir.

Mustafa Aydın Hoca'mıza sadece bu kitap için değil, yirmi yılı geçen hukukumuzda bize her konuda örnek olduğu için müteşekkiriz. Ailesiyle mutlu, huzurlu ve sağlıklı bir ömür dileriz. Eserin teşekkülündeki katkıları dolayısıyla Lütfi Sunar'a teşekkür ederiz. Hayırlara vesile olması dileğiyle…

MAHMUT HAKKI AKIN & FARUK KARAARSLAN

BAŞLARKEN

Öncelikle bu kitabın ne olduğunu değil ne olmadığını söylemek gerekirse tamamıyla kişisel bir hatıra olmadığı gibi belgesel bir tarih de değildir. İlk bakışta bir şahıs olarak Mustafa Aydın'ın hayat hikâyesi gibi gözüküyorsa da okundukça gerçeğin çok farklı olduğu anlaşılacaktır. Bu hikâye, bir yönüyle hepimizin hikâyesidir. Okuyucuların yaş durumuna göre her kesim, anlatılan olayların tamamını veya bir kısmını yaşamıştır. Yaşamayanlar da vakıanın kendisi olmasa bile temel esprisi itibarıyla olaya ortaktır. Onun için "Beni ne ilgilendirir?" sorusu bütünüyle yerine oturmaz. Filozof, anlattıklarını gülümseyerek dinleyen kişiye "Ne gülüyorsun? Anlattığım senin hikâyen!" demiş. Elbette ben ne filozofum ne de bilge. Ancak seksenine merdiven dayamış bir insanım ve herkesle paylaşabileceğimi düşündüğüm gözlem ve tecrübelerimden bahsediyorum. Eğer müşterek paylar ve paylaşılması gerekli ortak bir çizgi olmasaydı bu sadece bana ait bir hikâye şeklinde kalırdı. Binaenaleyh iş şahsi olsaydı bu, hiçbir şekilde yapmayacağım bir şey olurdu. Onun içindir ki eserin asıl mimarı konumundaki genç arkadaşlarım beni böyle bir söyleşinin yayınına ikna edebilmek için bir hayli dil dökmüşlerdir.

Üzerinde durduğum konular hakkında şüphesiz başta o dönemleri yaşayan kuşaktan herkesin söyleyebileceği bir sözü vardır. Elbette bir konuda söylenenler o noktadaki gerçeğin bütünü değildirler ama bir yönünü açığa çıkarırlar. Şüphesiz

bu yargı benim söylediklerim için de geçerlidir. Bunlar benim penceremden gördüğüm, Filozof Platon'un ifadesiyle kapısında durduğum mağaranın duvarlarında seyrettiğim gölgelerdir. Gölgeler, siluet olarak örtüşseler bile gerçeklerin aynısı olmadığına göre başkalarıyla paylaşılabilecek şeyler, İngiliz düşünür David Hume'un ifadesiyle hafızada iz bırakan imajlardır. Bunlar da benim hafızamda iz bırakan şeylerdir. Ne var ki kalıcı olanlar, bunlar üzerine yapılan ve belki işi daha da belirsizleştirilen yorumlardır.

Elbette bütünüyle katılmayabilirsiniz. Çünkü ne kadar isabetli görünüp başkalarıyla paylaşılsa da yorumların hep özel bir yönü vardır. Dolayısıyla bunlar da benim yaşantılar üzerine yorumlardır. Bir başka deyişle paylaştıklarım, fiilen yaşadıklarım değildir. Esasen bir yaşantıyı sadece başkası değil, aynı kişi de bir daha asla yaşayamaz. Gerçi aşağı yukarı hepimiz benzer şeyler yaşıyor ve ortak duygular hissediyoruz. Bir kişiyi hikâye, roman ve filmlere bağlayan sebep de budur. Kişi olayın kahramanlarının yaşantıları ile kendi hayatı arasında tabir caizse bir köprü kurar. Olayın kahramanlarının arzu ve beklentileri ile kendininkiler arasında benzerlik bulur ve buradaki çözümleri kendi hayatının çözümleriymiş gibi düşünür, çözümlendikçe bundan haz alır veya üzüntü duyar.

Yarım yüzyılda, bir kısmı doğrudan akademik kitaplar olmakla birlikte farklı konularda çok sayıda kitap yazdım. Ancak hiç birinin içinde bu kadar kişisel yorumlarımla yer almadım. Elbette her türlü eserde yazarın görüşü bir biçimde eserine yansır. Ancak yazar genellikle bir projeksiyon sahibi olarak işe dâhil olur ve üstelik söylenenler referanslara dayanır. Hâlbuki bu metin her ne kadar dayanaklar bulup temellendirilebilirse de referansın kendisinin ispatıyla uğraşmaz, onları veri alır. Sözgelimi 12 Eylül'de Orgeneral Bedrettin Demirel'in söylediğinin belgesi bizzat kendimdir. Dil de metnin bağlamına uygun şekilde akademik değil, bir söyleşi ve hatta bir hatıra dili üslubunda gerçekleşmiştir. Her ne kadar bir söyleşi olarak pek

çok soru ve cevap hâlinde ise de takibi kolaylaştırmak için metin, iki düzine kadar alt başlık şeklinde verilmiştir.

İlişkimizin önce hoca-öğrenci, sorasında ise dostlukla devam ettiği iki genç akademisyen arkadaşım Mahmut Hakkı Akın ve Faruk Karaarslan'ın böyle bir eserin ortaya çıkmasındaki gayretleri hiç şüphesiz benden daha fazladır. Bir külfet sayılacaksa burada bana düşen, zaten çözümlemesi yapılan metni gözden geçirip tamamlamaktan ibaretti. Ama bu arkadaşlar kayıttan çözümlemeye kadar uzun süren bir çabayı üstlendiler. Buradan çıkabilecek manevi bir sonuç öncelikle onlara ait olacaktır. Katkıları gerçekten büyük olan ve pek çok konuda iş birliği yaptığım bu değerli genç arkadaşlarıma yürekten teşekkür ediyorum.

Okuyucuya faydalı olması umut ve dileğiyle…

MUSTAFA AYDIN

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOCUKLUK VE GENÇLİK YILLARI

Dedemli köyünün panoromik görüntüsü

Bozkırdaki Hayat: Çocukluk Yılları

Hoca'm, ne zaman, nerede doğdunuz?

Konya'nın Hadim ilçesinin Dedemli kasabasında doğmuşum. Kimse doğum tarihini bilmez, rivayeten öğrenir. 1949'un sonlarıymış. Kasım-Aralık gibi. Babam bir yaş büyük görünmesin diye nüfusa 1 Ocak 1950 şeklinde kaydettirmiş. Dedemli, doğduğum zamanlarda kasaba değil, köydü. 1967'de kasaba oldu ve belediye kuruldu. Burası Bozkır Barajı diye adlandırılan ve Mavi Tünel projesine bağlı 400 milyon metreküplük su tutma aşamasında bir destek barajının altında kalmak üzeredir. Su tutulduğunda köyün önemli bir kısmı ve benim doğduğum ev baraj gölünün suları altında kalacak.

Doğduğunuz ev hâlâ ayakta mı?

Evet, Anadolu'da kırsal kesimden göçte bir teamül yaşana gelmiş, genelde şehirlere göç eden ailelerin ev ve toprak gibi gayrimenkul malları yakın akrabalarına bırakılır, çoğu kere bir ücret de istenmezdi. Bu kural bizim için de geçerli oldu, biz de amca çocuklarına bıraktık. Hâlâ ayakta olan evde amcamın büyük damadı oturuyor. Ancak belirttiğim gibi barajın kapakları indirildiğinde sulara gömülecek.

Köyünüz hakkında genel hatlarıyla bilgi verseniz...

Orta Toroslar'da Göksu'nun kollarından birisinin çıktığı ve evimizin hemen aşağısından geçtiği bir yer burası. Bu konuda Selçuklu tarihçisi Mikail Bayram Hoca'nın bazı araştırmaları olmuştu. Pek çok Anadolu köyü gibi bizim köyün de benzer ve hatta ortak bir hikâyesi var. Burası yaklaşık yedi yüz yıl önce (13. yüzyıl ortalarında) Horasan illerinden gelen, Seyit Bayram Veli adını taşıyan ve Türk kültüründe sıklıkla "Dede" diye nitelendirilen bir ermiş tarafından kurulmuş. Dede tarafından kurulmuş anlamında, Dedem(in) Köyü adını taşıya gelmiş ve 1967 yılında belediye kurulunca köy ifadesi kasaba ile uyuşturulamadığından Dedemli kasabası adı verilmişti.

Bilindiği üzere kültürümüzde 'dede' sırf Aleviliğe ait bir kavram değil, genel kültürel bir nitelemedir. Köyün Alevilikle bir ilgisi yoktur, tabir caizse arı duru bir Sünni köyüdür. Adı geçen ve ermişliği kabul edilen kişi, pek çok Anadolu ereni gibi İslam'ı yaymak ve halkına önderlik etmek için buraya göç edip gelmiş ve köyü kurmuş. Bu yerleşim yeri günümüzde nüfusu yaklaşık 2500 civarında bir kasabadır. Yine pek çok Anadolu köyündeki gibi kurucu ermişin mezarı çevresinde bir yatır kültü oluşmuş ve bir ziyaretgâh hâlini almıştır. Sadece bu köyde yaşayanlar değil, dışarıdan gelenler de ona saygı duyarlar. Yine bilindiği üzere bu tür yerlerde yatırın ruhaniyetini temsil ettiğine inanılan, bu gizemli hâliyle gelen hastalarla ilgilenen ve "ocak" tabir edilen bir aile bulunur. Burada da öyledir. Topal Hocagil diye bilinen bir ocak vardır. Ölümünden sonra da Allah rızası için önemli bir görevi yerine getirdikleri inancıyla erkek çocukları (biraz da itiş katış ve nöbet sistemiyle) bu görevi sürdürmektedirler. Tüm yatır kültlerindeki gibi çoğu kere ruhsal hastalıklarına şifa bulmak için gelen kişiler, yatırı ziyaret ettikten sonra dertlerini ocağa arz ederler ve çoğu kere de iyileştikleri inancıyla giderler

İhtiyaç ekonomisine dayanan kasabada Göksu deresi çevresinde ekim dikim işleri yapılmakta ve sebze- meyve yetiştir-

me üzerine kurulu bir hayat hâlâ sürmektedir. Yukarılardaki dağlık kesim ziraat yapmaya uygun değildir, kısmen küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Fakat yakın zamanlarda su imkânları bulunduğu için kirazcılık gelişmiştir. Hatta kasabayı terk edip Konya, İzmir, İstanbul, gibi yerlere göç edip oralarda yaşayanlardan köye dönüp kirazcılığa başlayanlar bile olmuştur. 1950'den itibaren Anadolu köylerinin boşalması, küçüklüğümden beri üzerinde düşündüğüm bir konudur. Bende kır-şehir sosyolojilerine hâkim olan "kırdan- şehire paradigması"nın da etkisiyle kırların boş kalacağı kaygısı vardı. Ama bugün gittikçe hakimiyet kazanan güncel paradigma "şehirden kıra" hâlini alacakmış gibi görünüyor. Şimdi bir açıdan her yer şehir oluyor ama şehir, köy tarafından massediliyor; elbette köy de şehir de önemli değişimlere uğrayarak.

Nasıl bir aile ortamında yetiştiniz?

Hocalar diye bilinen, sade, mütevazı bir aileye sahiptik. Esasen ortalama 2500 kişilik bu insan birlikteliği içinde zengin ve fakir arasındaki farklar büyük değildi. Çünkü modern kültürdeki gibi farklılıklar doğuran ve arayı açan bir rızık kapışması yoktu. Ama mevcut şartlar içerisinde ailemizin konumu iyi durumdaydı. Baba tarafından dedem, Konya'nın son Osmanlı medresesi mezunu idi ve ölene kadar da kasabanın imamlığını yaptı. Babam müderris oğlu olmanın gereği bir donanıma sahip değilse de yakın köyler çoğu kere süreli, imam götürüyorlardı. Ben de küçükken babamla birlikte birkaç köye gitmiştim. Akşam babam beni salonun bir köşesine yatırır, gelen kişilerle din ağırlıklı sohbetlere dalarlardı. Ben çoğunu merakla dinler babam yatmak için geldiğinde de uyumuş numarası yapardım. Hatta bir keresinde, akşam anlatılanları babama naklettiğimde hayret içinde kalmış ve "Keşke bu insanlar senin kadar anlayabilseler!" demişti. Bu tür şeyler beni geliştirmiş olmalı.

Bunun yanında babam, daha çok değirmencilik yapardı. Dedemin babasından kalmış, yüz elli yılı aşkın tarihe sahip, 1970'li yıllara kadar çalışan bir su değirmenimiz vardı. Yani

bizim için değirmencilik asıl aile mesleğiydi. Eskiden bu dağ köylüleri kıt olan arazi sistemi içinde kırlarda boş bulabildikleri hemen her yere buğday, sulanabilen yerlere de fasulye, nohut ekerler; sebze yetiştirirlerdi. Buralardan kaldırdıkları hububatı değirmene getirip öğüt(tür)üyorlardı. Bu değirmen sayesinde de köyde -tabir caizse- her zaman yiyecek ekmeği bulunan ailelerden birisi idik. Anneme bazı kadınlar gelip "Fatma gelin, çocuklar beyaz ekmeği pek özledi. Hep (ahlatlı) kırmızı ekmek, patates ve pilavla olmuyor. Biraz ekmek (yufka) verir misin?" dediklerini iyi hatırlıyorum. Rahmetli annem de isteyenleri boş döndürmezdi. Zamanla hazır un yaygın hâle geldi, ekip dikme işi bitti, dolayısıyla da bizim su değirmenine ihtiyaç kalmadı. Hububat yetiştirilmez hâle gelen bir yerde değirmenin gereksizliği gibi basit bir geçeği görmede zorlanan belediye bir elektrikli değirmen kurdu. Ama çalışmadı, çünkü alt yapısı yoktu. Hatta insanlar bir süre unu daha iyi oluyor diye su değirmenini tercih etmişlerdi. Yani sosyal değişimin görecelilik ilkesi işlemişti.

Babama yiyecek götürmek gibi sebeplere bağlı olarak sık gittiğim değirmen, benim farklı düşüncelere dalmamı sağlardı. Boyradan dökülüp çarkanağı hareket ettirerek değirmen taşını döndürmek gibi önemli bir görevi icra ettikten sonra aşağıdan fışkırarak yukarıda ayrıldığı dereye tekrar karışan su... Dönen taşın hareketiyle buğdayı silkeleyerek taşın arasına döken elcekler, taşın önünden su gibi akan, ısınmış öğütülmüş un... Değirmenin yaklaşık yüz elli yıldır yaptığı bu öğütme işi daha ne kadar sürecek? Aslında şundan emindim; öğütülen sadece buğday değil, zamandı ve zaman içinde gerçekleşen teamüllerdi. Daha başka ve belki de paradoksal bir ifadeyle bizzat değirmenin kendisi, dönemin zihni oluşumu idi. Klasik tekniğin yerini teknolojinin alması basit bir geçiş değildi. Başka bir ifadeyle elektrikli değirmenler, su değirmenlerinin basit bir uzantısı değildi. Elektrikli değirmen su değirmeninin yerini almadı. Bu, başka bir zincirin halkasıydı ki modernitenin etkisiyle oluşan toplumsal değişim sürecinde farklı alanlarda

pek çok örnek yaşana geldi. Şüphesiz değişen sadece değirmen olmadı, gelişme çok yönlüydü ve çevresiyle birlikte değişiyordu. Onun içindir ki yukarıda bahsettiğimiz gibi kırda hububat ekilen yerler artık ekilmez olmuştu. Belediyenin elektrikli değirmen denemesinin fiyaskoyla bitmesinin sebebi de bu gelişmenin anlaşılamamasıydı. Sonuç alamasa bile geleneksel toplumu temsil eden iyi niyetli Donkişot, yel değirmenlerine savaş açmıştı. Ama çağımızda bir Donkişot çıkmadı, elektrikli değirmenlere karşı su değirmencilerinin temsil ettiği bir dünyayı savunamadı. Toplum bütün kültürel hayatında olumlu hiçbir tepki üretemedi, önceki çizgiyle bağı olmayan bir başka sürece eklemlendi.

Şimdi köy ziyaretlerimde harabesini gördüğüm değirmen bana hâlâ farklı duygular yaşatır. Kurulu bir evren, vadiler, akıp giden dereler, dönen değirmen taşları, sanki durmuş bir zaman… Önceleri ben, değirmenin, İslam düşüncesindeki nitelemesiyle tek boyutlu bir "an"ı da öğüttüğünü düşünüyordum. Ama tersi oldu ve zaman, su değirmenini öğüterek bir daha hayat bulmamacasına bitirdi.

Aile çevreniz?

Yukarıda belirttiğim gibi ailem, köyde "Hocalar" lakabıyla tanınıyordu. 3-4 kuşaktır dedelerim burada din görevlisi vazifesini üstlenmişti. Köyün aynı zamanda eşrafından sayılan dedem Şakir Efendi, Dedemli'de 1886'da doğmuş; Konya'da son Osmanlı medresesinde 8 yıllık eğitim görmüş. Köyüne dönmüş ve 1961'deki ölümüne kadar da köyde imamlık yapmıştı. Kanaatimce köyde ailemizin değirmenciler değil de hocalar diye tanınmasının sebebi, bir Osmanlı geleneğinin devamı olarak sosyal nitelemenin ekonomik mesleğe göre değil hâlâ ilmiyeye göre yapılmasıydı. Çünkü geleneksel toplumlarda değersel bir statü hüviyetindeki hocalık, modern toplumların teknik bir sıfatı olan değirmencilikten daha üstün bir nitelemeydi. Dedem yeterli bir donanım kazandıramasa da çocuklarını az çok okutmuş. Onun için babam ve amcam, değirmen-

ciliğin yanında yakın köylerde imamlık da yapıyorlardı. On beş gün birisi değirmen beklerken diğeri imamlığa giderdi. Bu şekilde değiş tokuş yaparak değirmenciliği ve imamlığı birlikte yürütmeye çalışırlardı. Köyün bir başka hocasının kızı olan annemin okuma-yazması yoktu ama aklı başında, basiretli, arif bir kadındı. Anlattığı dini hikâyeler, zihnimde hâlâ yankılanır. Babam "Dünyada Allah'ın bana verdiği en önemli nimetlerden birisi annen gibi bir eşe sahip olmamdır." derdi. Annem ailenin pek çok işine karar verir, ancak dışarıda kendisine bir şey sorulduğunda "Eşim bilir, ona sormam lazım." derdi. Babam da annemin bir dediğini iki etmezdi. Çünkü annemin olabileceğin en makulünü düşündüğünden emindi. Yani pederşahi değil, iyi bir pederi aile idik. Çocukluk şuurum bu çevrenin içinde gelişti.

Ne var ki eğitimli bir kişi olmasına rağmen dedemin babama karşı tutumu pek de sağlıklı değildi. Biz torunlarına karşı tavrı da alicenap olmadığı için dedemin, üzerimde olumlu bir katkısının olmadığını söyleyebilirim. Dedem her ne hikmetse ilgi, sevgi ve yardımını hep küçük oğlu Zeki'ye veriyordu. Amcam bizi, biz amcamızı çok severdik, iki kardeşin de birbirlerine karşı hiçbir olumsuz tavrı yoktu. Ne var ki babam yine de dışlanırdı. Mesela şu anekdot konuyu anlatır sanıyorum. Amcamın üç çocuğu doğumlarından bir süre sonra ölmüşler. Rahmetli annem bir gece dedem ve nenemin, sanki babamgil, kardeş çocuklarının vefatının sebebi veya bu duruma seviniyormuş gibi "Allah'ım ne olur Tevfik'in (babamın) çocuklarından birisini alıver de evlat acısını bir de o yaşasın!" diyerek, beddua ediyorlarmış. Hâlbuki rahmetli babam saf, temiz, kötülük nedir bilmeyen, deruni bir insandı halk tarafından keramet sahibi olduğuna inanılırdı.

Evlat ve torunlar arasındaki adaletsizlikle ilgili unutamadığım bir hatıram vardır. İlkokulu bitirdiğim yıl Hadim'den, kırtasiyeci Ziya Bey mezuniyet işlemleri için fotoğraf çekmek üzere köye gelmişti. Babamın bana bıraktığı para 10 kuruş eksik çıktı (ki kuruş geçerli idi). Babam o anda köyde olmadığı

için ilk aklıma gelen yakınım olarak dedeme koştum ve 10 kuruş istedim, dedem bozuk paralarını koyduğu kesesinin büzgüsünü açıp şıngır-mıngır biraz karıştırıp 10 kuruş aradıktan sonra bir madeni para çıkardı ve bana verdi. Parayı Ziya Bey'e uzattım, evirip çevirdi ve gülümsedi, para 10 kuruş değil, çoktan tedavülden kalkmış olan 10 para imiş. Ben çok mahcup oldum, tekrar gideyim, dedim. "Hayır, çocuğum asla, her şey para değil, bu benim için değeri yüksek bir hatıra olacak." dedi. Bir yabancının beni böyle onore etmesine hâlâ duygulanırım. Yıllarca ilçeye gittiğimde bu kültürlü ve duyarlı insanla görüşür, gülerdik. Annem ve babam, dedemin bunu yanlışlıkla değil bilerek yaptığı kanaatinde idiler. Bunun yanında anne tarafı büyük ebeveynlerim, amca ve dayılarım, benim için sıcacık bir ortam oluşturuyorlardı.

Sizin kültürel zihniyet oluşumunuzu sağlayan bu çevrenin temel özellikler nelerdi?

Farklı çevre faktörü gibi sosyal sebepleri varsa da bunda dindar bir çevrede büyümemin önemli bir yeri olduğunu söyleyebilirim. Köyde şüphesiz herkesin dinî duyarlılığı vardı. Dinî bilgiye sahip kişilere özel bir sevgi ve ilgi gösteriliyordu. Hiç unutmam, Konya İmam Hatip Lisesinde okuduğum yılların yaz döneminde köye gittiğimde camiden çıkarken beni gören herkes ceketini ilikleyip, sıraya giriyorlar ve "Mustafa Efendi hoş geldin!" diyerek elimi sıkıyorlardı. Bir ortaokul öğrencisi olarak gördüğüm bu ve benzeri ilgilerin beni olgunlaştırdığına şüphe yoktur. Yani sıradan bir çocuk görülmüyordum, öyleyse bunun karşılığını vermeli ve bu ilgiye layık olmalıydım.

Daha çocuk denilebilecek bir yaştayken...

Evet, Efendi hitabı şimdiki gibi müstahdemlerin bir lakabı değil, bir Osmanlı kültürü bakiyesi olarak genelin üstünde, saygı gerektiren bir mevkiin ifadesiydi. Bu yaşadıklarım, bende örnek bir insan olmam gerektiğine ilişkin bir kanaati, şımarık değil, mütevazı olmam gerektiği düşüncesini telkin ediyordu.

Bu yüzden hâl ve hareketlerime dikkat ediyordum. O yıllarda köyde ilk defa kısa kollu bir gömlekle dışarı çıktığımda amcam "Kısa kollu gömlekle dışarı çıkmasan iyi olur." diyerek beni uyarmıştı. "Amca bunun ne mahzuru var, dinen erkeğin tesettürüne uygun bir şekilde kapanması gereken yerleri kapatmış bulunuyorum." dedim. Amcamın "Öyle ama sen yine de böyle giyinme!" dediğini hatırlıyorum. Kural olarak katılmasam da o günkü çevre, sorunu farklı görüyordu ve dikine hareket etmenin anlamı yoktu.

Toplumlardaki mevcut zihniyet, otantik kurallar değil toplumdaki değişik şartların bileşkesinde ortaya çıkan bir anlayıştır. Toplum üzerinde etkin olmak isteyen kişi, halkta gördüğü yanlışları düzeltmek için çaba harcamakla birlikte bu sosyal psikolojik durumları görmezlikten gelmemeli, dikine hareket etmemelidir. Zihniyet, hayatınız boyunca devam eden ve değişmeyen bir olgu görünse de zaman ve şartlara göre değişebilen bir bakış açısı, toplumsal projeksiyon sistemidir. İstanbul'un Şişli semtinde daha varlıklı bir ailenin çocuğu olarak büyüseydim, büyük bir ihtimalle mesela topluma saygı sorunu kısa kollu gömlek üzerinden değil, daha başka şeyler üzerinden görülecekti. Bir ailede çocuklar, farklı zihniyet oluşumlarına muhatap olsalar bile başta siyasal eğilim olmak üzere ancak bir kısmı değişime uğrayabilmektedir.

Kaç kardeştiniz?

Üçü erkek, üçü kız; altı kardeştik. Ben dördüncü çocuktum. Biri erkek ikisi kız üç büyük kardeşim vefat etmiş bulunuyor. Ağabeyim 1958 yılında evlenip aileden müstakil hâle gelmeden önce sofrada sekiz kişiydik. Bir ailede tek, iki veya daha fazla çocuk, yetişme bağlamında farklı konumlardadırlar. Ailedeki kültürleme, çocuğun yalnızca anne ve babasıyla etkileşimine dayanmaz, kardeşlerin birbirleriyle ilişkisi çok önemlidir. Tek çocuk şanssızdır ve hep sorunludur. O zaman bunu düşünemesem de hep hissederek yaşadım. Her kardeşimin bende ayrı bir izlenimi vardır. Neticede mutlu bir aileydik.

İlkokula köyde mi başladınız?

Evet, o zamanlar ilkokul beş yıllık eğitim veriyordu ve 1957-1962 yılları arasında köyde okudum. Genelde biri köyümüzden eğitmen, diğer ikisi dışarıdan üç öğretmen olurdu. Ne var ki bunlar da sık değişirdi. Yani kısa vadede pek çok öğretmen gelip geçmişti. Kalıcı (demirbaş) öğretmenimiz eğitmenimizdi ve gerçekten örnek bir insandı. Eğitmen, Cumhuriyet'in ilk yılarında o köyden kısa bir eğitimle yetiştirilip istihdam edilmiş yerli öğretmen demekti. Eğitmenler o dönemlerde merkezi sistemden gelen normal öğretmenlerin dışında yerli eğiticilerdi. Bana göre eğitmenlik, rejim bakımından başka amaçlar taşıyor olsa bile Cumhuriyet'in ilk yıllarının tutarlı eğitim projelerinden birisiydi. Köyü ve okulu daha iyi bilen, okula sahip çıkan ve daha da önemlisi toplumu iyi temsil eden bir yerli öğretmenin var olması önemli bir uygulamaydı. Öyle ki bazen eğitmen, bir veya iki (vekil) öğretmenle işi götürmek zorunda kalıyordu. O hep birinci sınıfları okuturdu. Ben de okumayı yazmayı ondan öğrendim, ikinci ve üçüncü sınıfı bir öğretmende, dördüncü ve beşinci sınıfı da başka bir öğretmende okudum.

Öğretmenin yeterli olmadığı pek çok köy okulunda olduğu gibi sınıflar birleşikti: Birinci sınıf ayrı; ikinci ve üçüncü sınıflar bir, dördüncü ve beşinci sınıflar da ayrı bir sınıf hâlindeydi. Böyleyken bile sınırlı sayıdaki öğretmenler bazen yetişemiyorlardı. Ben 4 ve 5. sınıflardayken sınıfın iyi öğrencilerinden biri görüldüğüm için bazı kereler öğretmenler beni 2 ve 3. sınıflara ders işlemek üzere gönderiyorlardı. Bu beni gururlandırıyordu. (Buna göre 10 yaşlarında başladığım eğitim- öğretim faaliyetlerim, hâlâ devam ediyor). 1912 doğumlu olan babam Osmanlı'nın son üç yıllık sübyan mektebini bitirmiş, rahmetlinin matematiği filan çok iyi idi. Eğitmen yapmak için istemişler, kendisi de buna pek istekliymiş fakat dedem buna izin vermemiş.

Dedeniz babanızın eğitmen olmasına neden izin vermemiş?

O zamanlarda ülkede Şerif Mardin'in de ifadesiyle "çevre" konumunda olan, Anadolu insanı, Cumhuriyet rejiminin bazı uygulamalarından tedirgin olmuştur ki bu alanlardan birisi eğitimdir. Özellikle dinî eğitim yasaklanmış, din eğitimine yer verildiğinde de onun doğasıyla pek de ilgisi bulunmayan bilgiler işlenmiş. Bu icraatlar geniş bir kesim üzerinde muhalif bir kanaat oluşturmuştur. Dolayısıyla bir ilkesi de halkçılık olan rejimin pek çok yaptığına halk kuşkuyla bakmış ve genelde tutarlı olan eğitmenlik uygulaması bile bundan nasibini almıştır. Eğitim, içeriden bir tür yandaş devşirme veya çocukları dinsizleştirme projesi olarak görülebilmiştir. Bunun böyle algılandığına ilişkin pek çok örnek verilebilir. Mesela daha farklı bir yerde yaşayan, eşimin dedesinin ailesi de çocuklarını bu gerekçeyle eğitmenliğe göndermemiş.

Ancak dedem bunu farklı biçimde kullanmış. Eğitmen olmak isteyen ve hatta bu konuda biraz ısrarcı olan babama "Sen gâvurluğa mı merak ediyorsun, sen zaten böylesin!" diye terslemiş. Babamın okuldan arkadaşı Ahmet Kulaklı gitmiş ve köyün eğitmeni olmuş. Benim eğitmenim de oydu. Gerçekten çok iyi ve dindar bir insandı. Yani öyle endişe edildiği gibi bozulmamış. Muhtemelen aile kökenimi de göz önünde bulundurarak İmam Hatip'e gitmemi tavsiye etti (zira kendi de oğlunu oraya gönderdi). Daha sonraki yıllarda da benim okumamdan gurur duyardı.

İşaret ettiğinize göre okulda başarılı bir öğrenciymişsiniz?

Evet, öyle görülüyordum. Daha önce de belirttiğim gibi öğretmenlerimin, beni zaman zaman alt sınıflara belletici gönderdikleri olurdu. Beni 4. sınıftayken okul başkan yardımcısı, 5. sınıfta da okul başkanı seçtiler.

Okul başkanı ne iş yapardı?

Okul başkanlığı, sınıf başkanlığının üstünde bir statü, sınıf başkanlarıyla öğretmenler arasında bir mevki idi. İki tarafla da

görüşür, öğrencilerin meselelerini öğretmenlere ve özellikle Başöğretmene iletirdi. Okul başkanlığının yanında benim en sevdiğim şey, okul kitaplığının sorumluluğunun bana ait olmasıydı. Büyük bir okuma merakım vardı. Kitaplığın anahtarlarından birisi bendeydi. İlk okuduğum kitap, *Hint Masalları* adını taşıyordu. Sonra roman okumaya başladım, bu okuma işi farklı konulardaki kitaplarla devam etti. Benim gibi okuma merakı olan "kitap kurdu" diyebileceğim Mustafa Yavuz adlı bir arkadaşım vardı. Okuduklarımızı birbirimize karşılıklı anlatıyorduk. Bu, zevkli bir yarış, gizil bir alışverişti. Okuldan mezun olduktan sonra bile kitaplığın anahtarı bende bir süre kalmıştı.

Okuma kültürü ilkokulda oluşmaya başladı yani...

Evet, ilkokulda başladı, orta öğretimde yoğunlaştı, hemen her türlü ortamda okumayı sürdürdüm. Belki paradoksal bir ifade ama en kötü okumam da üniversitede oldu. Araştırma gereği belli konularda okuma yapıp pek çok şeyden habersiz kaldım. Bu konuda ilginç bir hatıram var. Köyde koyun-keçi sürüleri pek çok ailenin mallarından oluşuyor ve hayvan sayısına göre sırasıyla çobanlık yapma anlamına gelen ve keşik adı verilen bir yolla otlatılıyordu. O zamanlarda benim ailem de Orta Toroslarda yaylaya çıkardı. 14-15 yaşlarında keşik sırası bize gelmişti. Bu arkadaşımla birlikte 3- 4 gün keşik çobanlığı yaptık. Bir keresinde kitap okumaya dalmış ve sürüyü kaybetmiştik. Fakat sürü alışık olduğu için dönüp dolaşıp vaktinde obayı bulmuş. Sürü gelmiş fakat çobanlar ortada yok. Biz sürünün kaybolduğunu fark edince bir araştırmadan sonra biraz da çekinerek obaya döndük. İyi hatırlıyorum o zaman elimdeki kitap Yaşar Kemal'in *İnce Memet* adlı romanı idi.

O arkadaşınızla irtibatınız var mı? O da sizin gibi okudu mu?

Arkadaşım iyi bir kafaydı ama okumak kısmet olmadı. Aydın'a çalışmaya gitmişti, oradan evlendi, oraya yerleşti ve ticaretle uğraşıyor. Ortak taraflarımızın da azalması ve anıla-

rımızın dostluğumuzu sürdürmeye yetmemesi sebebiyle ilişkilerimiz devam etmiyor. Uzun süredir bir araya gelemiyoruz ancak çok seyrek olarak telefonla görüşüyoruz. Hâlâ okuduğunu söylüyor. Ama okuma benimki gibi işlevsel olmadığı yani zorlayıcı bir sebep bulunmadığı için yoğun olmadığını ifade ediyor.

Peki, kitapları nasıl temin ediyordunuz?

O zamanlar köyün ilkokuluna Millî Eğitim Bakanlığından bir hayli kitap geliyordu. Gelen kitap kolileri beni çok sevindirirdi. Onları büyük bir mutlulukla açıyor, listeler yapıp onları okul kitaplığına yerleştiriyordum. Daha sonra mali gücüm yettiği oranda kendim de almaya başladım. O zamanlar çocukların genelde şimdiki gibi çerezlenme kültürü yoktu. Bakkallarda (ki henüz marketler açılmamıştı) bonbon şeker gibi çok sınırlı şeyler vardı. Benim bunlara bağlı bir alışkanlığım olmadı, elimdeki küçük harçlığımı da kitaba veriyordum. Yanlış hatırlamıyorsam ilkokulu bitirdiğim yıl, büyüklerimle köyümüze 30 km uzaklıkta olan ve cuma günleri pazar kurulan Bozkır ilçesine gitmiştim. Yanımdaki komşu çocuğu olan bir arkadaş dondurma alalım, dedi. Benim gözüm ve gönülüm kitaplardaydı. Dükkânların önünden geçerken bir kırtasiyecinin vitrininde Halil Cibran'ın *Hak Erenler* adındaki üzeri toz tutmuş kitabını gördüm. Sonradan anladığıma göre kitapçı, adında "Eren" olduğu için dinî bir kitap sanmış, alıp vitrinine koymuş, ama bir müşteri de çıkmamış, ilk elde kitaba beni çeken de bu isimdi.

Daha sonra *Ermiş* adıyla basılan kitap değil mi?

Evet, o kitap. Kırtasiyeciye fiyatını sordum, cebimdeki para yetiyordu, onu satın aldım. Tabi o dönemde hem Halil Cibran'ı ilk defa duymuştum ve hem de bu bilgeyi okuyacak durumda olmadığım için eseri yeterince anlayamamıştım. Gerçekten Halil Cibran, büyük bir bilgeymiş. Ama daha sonraları yıllarca kitaplığımın bir köşesinde duran bu kitabını okuduğumda aradığım şeyler buldum. Bu arada bilgenin diğer eserlerini de

okuma fırsatı buldum. Adı geçen kitabını daha sonraları tabir caizse zihinsel repertuarımdaki bazı kitaplar gibi birçok kereler tekrar okudum. Hâlâ kitaplığımda duran bu kitap, Orfalis adasına giden ve orada bir süre kalan bir bilgenin (ki muhtemelen bu kişi kendisidir) ayrılış sırasında kendisini uğurlayanların sorularına verdiği cevapları içeriyor. Uğurlamak için toplanan ada halkı bu bilgeden, aileden dine, sevgiden hukuka kadar farklı konularda sorular sorarlar; "Bize hayattan, sevgiden, çocuklarımızdan, vb. bahset." derler. Bilge soruları çarpıcı bir şekilde cevaplandırır. "Bize dinden bahset!" diyen Azize Mitra'ya verdiği cevap manidardır. "Bu kadar zamandır neyden bahsettiğimi sanıyorsunuz, dinin dışında bir şey konuştuk mu ki?" cevabı beni düşündüren önemli cümlelerden biri olmuştur. Kitap ve yazarı Cibran, düşünce dünyama etki eden hikmete yönlendiren alternatif isimlerden birisi olarak girmiştir.

İlkokulu bitirdikten sonra ne yaptınız?

İlkokulu bitirdikten sonra aile büyüklerimin de isteğiyle Kur'an-ı Kerim'i öğrenmem için bir yıl ara verdim. Köyde daimî bir Kur'an Kursu yoktu. Kur'an eğitimi almak isteyenler, özellikle kış dönemlerinde, uygun bir mekânda toplanıyor ve bir hoca tayin ediliyordu. Amcam bu görevlendirilenlerden birisi idi. Ben de Kur'an'ı amcamdan öğrendim. Daha önceleri Kur'an okumak ve okutmak yasakmış. Gözcüler yardımıyla gizli saklı okunur ve okutulurmuş. O dönemleri hatırlayarak "Çok şükür bugünleri gördük." diyenlere sıkça rastlanırdı. Elbette bunlar çocuk hafızamda ciddi etkiler yapıyordu.

Kültürel hafızanın taşınması anlamında tek parti dönemi size nasıl aktarıldı?

Tek Parti döneminde bir yığın ekonomik sıkıntı çekilmiş olmasına rağmen halkın hafızasında yer alan ve onu en çok rahatsız eden konuların başında, yasakçı din politikası geliyormuş. Bu konuda çok sıkıntı çekilmiş. İnsanlar 1950'li yıllara

kadar ekmek sıkıntısı da çekmişler ama insanların sorunları yalnızca mideyle ilgili değildir, kalbinin ve zihninin de ihtiyaçları vardır. İnsan onuru, özgürlüğü, engelsiz düşünebilmesi, rahatça inanıp gereklerini yerine getirebilmesi, yalnızca entelektüellerin ihtiyacı değildir. Yalnızca zoolojik bir varlığa dönüştürülmemiş her insanın ihtiyacıdır. 27 Mayıs 1960 Darbesi'yle de pekişen travma benim küçüklüğümde varlığını hâlâ sürdürüyordu.

Köyün imamı olan dedemin fötr şapkası vardı. Benim hatırlayabildiğim dönemlerde fötr, kasketle yer değiştirmiş. Ben kullanım dönemlerine bizzat şahit olmadım. Her zaman giymezmiş ama kulağı hep tetikteymiş. Benim hatırladığım dönemde bile köye bir cip geldiği zaman fötr şapkasını giyer, sokağa öyle çıkar, camiye öyle giderdi. Çünkü öyle bir şartlanma vardı ki ciple gelenler çoğu kere resmî görevlilerdi "Hoca şapkan nerede?" diye hesap sormalarından çekinirdi. Hatta gelen aracın resmî olması şart değil, herhangi bir araç bu korku için yeterliydi. Böyle bir tehlikenin olmadığı normal zamanlarda şapka giymezmiş. Çünkü giydiğinde dedeme hiç benzemiyor, en yakınlarının tanımada zorlanacağı bir 'coni'ye dönüyordu. İnsanın kişiliğini ortadan kaldıran bu uygulamanın nasıl bir ıstırap verdiğini hayal etmek zor değildir. Bu durum bize gül yetiştiren insanın psikolojisini anlama imkânı verir. Son başörtüsü yasağı uygulaması, peruklar vs. benzer şekilde bir dönemin utanç verici bir uygulaması olarak kaldı.

Tek Parti döneminde toplum, olmayacak şeylerden rahatsız edilmiş, mesela "ağnam vergisi" bunlardan birisidir. Koyun anlamına gelen ağnam, küçükbaş hayvanlar için bir büyük vergidir. Anlatıldığına göre 60 kuruşluk hayvan için değerinin yarısı vergi isteniyor. İş beyanla da bitmiyor Onun için köylünün yapabileceği iş, yalan söylemek, malını belli dönemlerde kontrole gelen "sirkat memurları"ndan kaçırıp dağlarda gizlemektir. Bilindiği üzere 'sirkat' hırsızlık demektir. Bunun anlamı da herhâlde hırsız kovalayıcı memur anlamına gelmektedir. Bu hırsız vatandaştır, devletin sayılan hayvanları çaldığı için

maliye memurları da bunları takip etmektedir. Vatandaş bunlara yakalanmaktan korkuyormuş çünkü yakalandıkları takdirde ellerindeki malın astarı yüzünden pahalıya geliyormuş. Anlatıldığına göre hayvanın değeri kadar vergi parasına sahip olmayan vatandaş yakalanan malları için "bu mallar benim değil" deyip işin içinden çıkmaya çalışıyormuş ki bu konuda ilginç hikâyeler anlatılır.

Yine devletin izin verdiği ve hatta desteklediği yandaş zengin sınıfın dışında bir vatandaş kesimi oluşmaması için konulmuş "baca vergisi" aynı amacı taşıyan başka bir tür ağnam vergisidir. Karne ile ekmek, şeker, gaz yağı, tuz gibi zorunlu maddeler bir tekel malı telakki ediliyor ve tevzi için partinin en alt temsilcisi olan muhtara geliyor, muhtar bir kısmını dağıttıktan sonra kalanını evine yerleştirip kendi değerlendiriyormuş. Bu ve benzeri rahatsızlıklar Demokrat Parti (DP) ile ortadan kalkmış ama rejimin partisi Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ile ilgili olumsuz imaj sürüp gitmiştir. Nesiller yenilense de toplumsal sefaletle özdeşleşen CHP yönetimi toplumsal hafızada varlığını hep sürdürmüştür. Ne var tek parti CHP, etkisini sürdüren bu tür kötü bir imajla yüzleşme, makul bir açıklama yapıp özür dileme yerine hâlâ kendine güvenmediği toplumu suçlamakla meşguldür.

Sonuçta benim zihnim de böylesi bir ortamda oluştu. Aslında gönlüm CHP'nin adam gibi bir muhalefet partisi olmasını isterdi. Ama o ilk dönemlerin tutarsızlığını daha başka şekillerde sürdürmekte, bana göre bir millî parti özelliğini bile taşımamaktadır. Dolayısıyla yüzeysel de olsa toplum geneli gibi akidevi nitelikteki hatalarına ortak olmamak kaydıyla kendimi DP'li, Adalet Partili (AP), Anavatan Partili (ANAP) ve AK Partili hissede geldim. Mesela Süleyman Demirel'in 28 Şubat sürecindeki gerçek yüzünü görmeden, mason olduğunu bilmeme, 1969'daki Osman Yüksel Serdengeçti, Osman Turan gibi milletvekilleri üzerinden Müslümanlara karşı münafıkça tutumunu görmeme rağmen, bunları başkanın kişisel bir eğilimi kabul edip, Müslümanların her eylemine bir kulp takan o

bildiğim CHP'ye karşı 1970'li yıllarda AP ye oy verdim. Diğer bir değişle bunu ayrıntının ötesinde bir siyasal kimlik sorunu gördüm.

Bahsettiğiniz bu ötelenme dolayısıyla köyünüzde DP'ye bir yönelme olmuş mu?

Evet, hem de çok fazla olmuş. Hemen hemen bütün köy DP'liydi. Sadece iki aile Cumhuriyet Halk Partisini destekliyordu. CHP'li olmalarının nedeni ise tek parti döneminde muhtarlık yapmış ve bundan yarar sağlamış olmalarıydı. Mesela Tek Parti döneminde halka dağıtılmak üzere köye iki teneke gaz yağı gelirmiş. Muhtar bunlardan birisini köylüye dağıtır, diğerini evinde alıkoyar, (söylentiye göre) onu sonra gazyağı bitenlere parayla satarmış. O zamanlar Anadolu'nun hemen her yerinde benzer durumlar yaşanmış. Özellikle memurlar ve muhtarlar halktan bu şekilde siyaseten ayrışmış ve bir vefa borcu olarak daha sonra devlet saydıkları CHP'nin yanında yer ala gelmişlerdir. O dönemin kalıntısı olan, bahsi geçen kesimin çocukları (sanki genetik bir etkiyle) hâlâ devleti tekellerinde tutabilmenin çabası içindedirler.

Gerçi daha sonra ilginç olaylar yaşandı, bu ailelerin çocuklarının bir kısmı Milliyetçi Hareket Partili (MHP) ve hatta Milli Selamet Partili (MSP) oldular, büyüklerini de isteksizce bu partilere kaydırdılar. Bana göre burada dikkat çeken önemli bir nokta, bu ailelerin CHP'nin karşısına yerleştirilen DP-AP-ANAP gibi partilerden birisini değil, MHP ve MSP'yi tercih etmiş olmalarıdır. Kanaatimce bu partiler, sistem bağlamında emanetçi partiler görülüyordu. Özellikle MHP'li olmak önceki konumlarına daha uygun, devletle daha yakın olmak anlamına geliyor, dolayısıyla bir tampon bölge görevini yerine getiriyordu. Yani devletle ilişkinin bir devamlılığı şeklinde değerlendirilmiş olmalıydı. DP kitlesindeki gibi bunların da büyüklerinden dinledikleri hikâyelerden sonra DP çizgisinde olmaları söz konusu değildi. Ama şimdi bu ailelerden (AK Parti gibi) diğer partilere kayanlar yok değildir. Başka bir ifadeyle kanaatimce

radikal bir kopuştan çok böyle bir geçiş, insanlara daha makul gelmiştir.

Hadimlisiniz. Hemşehriniz Mehmet Vehbi Efendi'ye ailenizin bakışı nasıldı? Biliyorsunuz kendisi Şer'iye ve Evkaf Vekilliği yapmış, hilafetin kaldırılmasında rol almış bir müderristi. CHP'li bir hoca olarak yaşamış ve 1949 yılında Konya'da vefat etmişti.

Bu konuda halkın olumlu-olumsuz doğrudan bir kanaati yoktu. Köyün iki önemli eşrafı olan büyüklerimden de bir yorum duymadım. Babam tarafından dedem Şakir Efendi bu tür konulara girmez, özellikle siyaset üzerinde durmazdı. Anne tarafından dedem Nuri Efendi; gündemi takip eden, köye gazete getirtip okuyan, radyo dinleyen birisiydi. Hava güzel olduğu zamanlarda evinin önündeki büyük meşe ağacının altına sergiler serilir, köylüler oturur, insanların sordukları sorular üzerinde uzun uzun konuşurdu. Yani günübirlik Ankara'dan haberi olan kişiydi. Siyaseten kimin nerede durduğunu da bilen, köyün aydını diyebileceğimiz birisiydi, çevresi hep kalabalıktı, benim kendisinden yararlanamayacağım erken bir dönemde vefat etti. Hadimli Vehbi Hoca hakkında da herhâlde sağlıklı bir kanaatinin olduğunu tahmin ediyorum ama bu konuda bir bilgim yok.

Yalnız burada önemli bir noktanın altını çizmem gerekiyor. Bizde ve çevre köylerde Hadimi dendiği zaman Mehmet Vehbi Hoca değil de Hadimde 18. yüzyılda yaşayan ve medresesi olan büyük âlim Muhammed Hadimi akla gelmektedir. Halk onu büyük bir âlim olduğu kadar, bir veli olarak tanımaktadır. Şimşek, bilgi parıltısı anlamındaki *Berîka* adlı bir eseri vardır. Eserin alt başlığı "Tarikat-ı Muhammediye"dir. Burada tarikat klasik ve yaygın anlamıyla bir tarikat değil, sözlüklerdeki yol manasında kullanılmıştır. Yani Hadimi, bir mesiyanik tarikat lideri değil, bu tür hareketlere karşı müminleri uyaran ciddi bir şeriat âlimidir. Onun anlattığı tarikat; Hz. Muhammed'in tarikatı, onun yoludur. Bu bağlamda şeriat Allah'ın, tarikat her-

hangi bir velinin değil Hz. Muhammed'in yoludur ve birbirlerini tamamlarlar. Dili Arapça olan eser bir hayli geç çevrildi. İşin ilginç tarafı yeni nesil, ismini duymanın ötesinde Mehmet Vehbi Hoca'yı tanımadığı gibi saygı duyup mezarını ziyaret etmenin ötesinde Muhammed Hadimi Efendi hakkında kayda değer bir bilgiye sahip değildir. Pek çok yerdeki büyük yatırlar gibi Hadimi'nin de maalesef kasabanın güncel kültürüne, fikrî/fiilî bir etkisi bulunmamaktadır. Sadece manevi bir trans unsuru olarak yer almakta, yatırlar kültü çerçevesinde mezarı bir ziyaretgâh gibi işlemektedir

Babadan dedeniz imam olduğu için mi daha pasif kalmıştı?

İmamlığının etkisi olsa da kanaatimce bu, rahmetlinin kişisel yapısından ileri geliyordu. Açık siyasal konuşma ve davranışlarından zarar görmüş de suskunluğa bürünmüş değildi. Halim selim bir insan olarak siyasi düşünceye yatkın değildi. Belki bu özelliğine bağlı olarak belli bir fikri, kararlı bir şekilde savun(a)mazdı. Mesela hatırlayabildiğim kadarıyla hutbe ve vaazlarında da çok yüzeyseldi. Evde hazırladığı notlarıyla konuşmaya başlar, ama onu sürdüremezdi. Kısa bir süre sonra notları bırakır, konuşmasını "Komşuyu rahatsız etmeyin, bağ bahçe sınırlarını oynamayın, işinizde hile yapmayın." gibi genel ahlaki tavsiyelere dönüştürürdü.

Buna karşılık aktif olan ve bir zaman evinin yakınındaki mescidin imamlığını yapan öbür (anneden) dedem, dinî bilgilerden çok güncel sosyal –politik bilgi donanımına sahip bir insandı. Özellikle siyasal bilinci yüksekti. 1946 ve 1950 seçimlerinde sandığın başını heyecanla bekleyip yapılabilecek hilelere engel olunca ilçe CHP temsilcileri kendisini telefonla arayıp tehdit etmişler, "Köyde DP kazanırsa seni tutuklayacağız!" demişler. Ama rahmetli cesurdu, iddiacıydı ve tehditlere baş eğecek bir insan değildi. Evinin önündeki büyük meşe ağacının altında bir minderi, çevresinde sergiler vardı. Özellikle öğleden sonraları oraya oturur gelenlerle sohbet ederdi. Çevresi hiç boş olmazdı. Köylüler Ankara'da olup bitenleri onun va-

sıtasıyla öğrenirdi. Olup bitenleri bir muhaliflik çerçevesinde yorumlardı Kendisine uğradığımda beni, yanına oturtur, halka tanıtır, "Fatmam'dan torunum" derken gözlerinin içi gülerdi. Böylece herkese karşı hem kızı hem de torunuyla gurur duyardı. Ben de o küçücük halimle onun yerinde, kendisine saygı duyulan ve dinlenen, bir kişi olmayı isterdim.

İlkokul bittikten sonraki bir yıllık Kur'an eğitimi aldığınız dönemden, başka hatıralarınız var mı? Ya da o dönemdeki Kur'an eğitiminin bugünkünden önemli bir farkı var mıydı?

Kursta yaptığımız iş, tecvitle Kur'an'ı yüzünden okuma ve bazı ezberler yapma idi. Kur'an hatmediliyor ve genel ilmihal bilgileri veriliyordu. Kur'an Kurslarının bu müfredatı değişmedi, genelde aynı çizgide devam ediyor. Çocuğun Kur'an'ın metnini okuması bazı dini bilgiler edinmesi hedefleniyor. Bu bilgiler her zaman sağlıklı olmayabiliyor. Bir de bu kurslar hâlâ İmam Hatip'e bir hazırlık şeklinde düşünülmektedir. Bu kurslara yer ve zaman bakımından genel eğitim sistemi içinde bir yer bulunabilmiş değildir. Tüm resmiyetine rağmen korsan bir eğitim gibi gözükmekte, Kur'an'ın kendisini anlamaya yönelik bir yönü bulunmamaktadır. Bütün bunlardan dolayı hafızlık bile işlevsel hâle getirilememiş, duygusal bir mevki olarak kalmıştır. Ben de bu süreci kendim için İmam Hatip'e bir hazırlık şeklinde görüyordum.

Peki, bu hazırlıktan sonra okumaya nasıl gittiniz?

İlgi çekicidir ki geleceği düşündüğümde köyde kalmaktan korkuyordum. Şiddetli bir okuma arzum vardı. İlkokul bittikten sonra bu isteğimi babama söyledim. O da "Nasıl okutabiliriz, bilemiyorum ki?" gibi şeyler söyledi. Şüphesiz babam işin daha çok parasal yönünü düşünüyordu. Aslında başkalarıyla kıyaslandığında (değirmen sebebiyle) durumuz kötü değildi. Geçimimiz iyi idi ama işin pazara yönelik parasal tarafı çok zayıftı. Babamın tereddüdü de buradan doğuyordu. Kasabada ilkokulun üzerinde bir okul yoktu. Ortaokulda okumak için ilçeye gitmek anlamlı gözükmüyordu. Dolayısıyla Konya'ya

gitmem gerekiyordu. Bu ise öncelikle para demekti. Babam, parasının olmadığını, elinde un, bulgur ve patatesinin bulunduğunu, ama bunun da işimizi görmeyeceğini söyledi. O zaman köyde bunları (mesela unu) alıp-satma geleneği yoktu. Babam "Para ettirebilirsen bunları götür." demişti ama kendi kullanımımın dışında bu benim yapabileceğim bir iş değildi. Babam "Okutursa seni abin okutabilir, sana gereken parayı ancak o sağlayabilir, kendisiyle bir konuş." dedi.

O sıralarda Taşkent kasabasında imamlık yapan ve bunun yanında radyo, saat vb. tamirleriyle ilgilenen ağabeyimin maddi durumu iyiydi. Bu konuyu kendisi ile konuştum. O "Ben, seni Taşkent'e götüreyim, orada benim yanımda önce ortaokulu bir oku. Sonrasında bakalım ne olur. Ev hazır, yemek hazır, çamaşırın yıkanacak." dedi. Aslında bu Taşkent fikri makul bir projeydi, ama ben ortaokulda değil, İmam Hatip'te okumak istiyordum. Ben abime, Taşkent'e gidip orada ortaokul okumak değil, Konya'da İmam Hatip'te okumak istediğimi söyledim. Bunda da bir bakıma ısrar ettim. Bunun dini eğitim alma arzusunun yanında birkaç pratik sebebi vardı. Bunlardan birincisi tez elden bir meslek sahibi olup köyde kalmaktan kurtulmaktı. Bana henüz üniversite gibi bir hedef gözükmüyordu. İmam Hatibin 4 yıllık orta kısmını bitirenler görev alabiliyordu. Daha üstünü okuyamazsam bir görev alıp bir yere çekilmek istiyordum. Ortaokuldan mezun olduğumda liseye gidemeyebilir ve bir görev sahibi olmayabilirdim. Bir de birisi Yüksek İslam Enstitüsü 1. sınıfta, diğeri İmam Hatip 3. sınıfta iki dayımın oğulları vardı. Bunlar da beni teşvik ediyor, orada yardımcı olacaklarını söylüyorlardı. Sonra öyle de oldu, bana Konya'da kayıt işlemlerinde ve ev bulmada yardımcı olmalarıyla başladı. Neticede abimle daha sonra bir maaşa bağlandığım zaman ödemem kaydıyla anlaştık.

Ebeveynlerimin Konya'da bir çocuğun, tek başına ne yapacağı konusunda kaygıları arasında kaydımı yaptırdım. Kayıt yaptırıp geldikten sonra bile babam "Ne yapacaksın bilemiyorum, benim sana bazı yiyecekler ve küçük harçlıkların dışın-

da pek yardımım olmaz. İnşallah ağabeyin sözünden caymaz." diyordu. Kendime uygun bir arkadaşla bir öğrenci evi bulabileceğimi düşünüyordum. Tam da öyle oldu, İhsaniye Garipler Sokağı'nda bir bahçenin köşesinde bir oda bir mabeyn… Ev sahibinden gelen elektrik ve dışarıda bahçedeki su ücreti dâhil aylığı 25 liraya bir gariban malikânesi bulduk. Beni daha başka sıkıntıların beklediğinden şüphem yoktu, mesela sobamız yoktu, eniştenin aldığı soba ve oduna kadar hayırsever ev sahibimizin getirdiği mangal ile ısınıyorduk. Bu arada zaman zaman yemek de getiren ev sahibimizi de hayırla yâd etmeliyim.

Yani bütün bunlara rağmen İmam Hatip kararınız gerçekleşti?

Evet, aslında benim Konya'da okumamın dışında büyüklerimin de okul tercihi konusunda bir tereddütleri yoktu. Şüphesiz bu ortam benim bu konudaki bilincimi pekiştiriyordu. Bazı nesnel gerekçelerden söz etsem de daha sonra bilimini yaptığım bilinç kolay açıklanabilir bir olgu değildir. Çünkü o, pek çok değişkenin bileşkesinde ortaya çıkan karmaşık bir olgu, bir kültürel birikimdir. Şüphesiz daha önce de belirttiğim gibi başta ailem olmak üzere birkaç etken öncelenebilir ise de bu söz konusu şartlar, topyekûn bir hayattır.

Elbette o yaşta ve özellikle o şartlarda hayata ve onun önemli bir parçası olan eğitime geniş ufuklu bakmam mümkün değildi. İnsanların uzağı görebilmesi kendi potansiyel güçlerine bağlıdır. Marx'ın dediği gibi "Kulübede oturanla villada oturan aynı düzeyde düşünemezler." Elbette ben de bu kuralın dışında değildim. Verdiğim o nihai karardan pişman değilim, Allah bana o şartlarda verilebilecek en olumlu kararı verdirdi. Ama o dönemdeki mali ve fikrî yetersizlikler gibi nedenler dolayısıyla liseyi bitirip, üniversiteye gitmeyi düşünecek durumda değildim. Şimdi bir üniversite hocası olarak söylüyorum, ben on beş yaşıma kadar üniversite nasıl bir yer, oraya nasıl gidilir, sonucu ne olur konularında yeterli ve sağlıklı bir bilgiye sahip değildim. Üniversite benim bilinç dünyama ilk defa 1960 Darbesi sırasında, on yaşlarında iken girmişti. Başöğretmenin

halkı okul bahçesinde toplayıp anlattıkları ile zihinsel gündemime girmişti. Hükûmet güçleri sokaklara çıkan üniversite öğrencilerinin, bazılarının öldürüp et makinelerinde kıyma yapıldıkları, Başbakan Adnan Menderes'in yakasını tutup özgürlük istedikleri gibi pek de olumlu olmayan bilgilerle gündemime girmişti.

Konya'ya geldiğimde bizden büyük bir arkadaşımızın, sokaktan geçen üstü başı düzgün bir genci "üniversite öğrencisi" diye gösterdiğini hatırlıyorum. O genç İstanbul'da okuyormuş. Sözün kısası Konya'ya bile uzak olan üniversite, belli bir döneme kadar benim için ulaşılması zor bir yerdi. Ortaokul, lise, üniversite ve ötesi, arka arkaya zamanla açıldı. Tıpkı arka arkaya sürüp giden tepeler gibi. Çocukluğumuzda evimizin yanından gördüğümüz orada duran ve neredeyse gökyüzüne değen en yüksek bir tepe vardır. Zamanla oraya çıktığımızda arkada daha yüksek bir tepenin ve daha ötesi tepelerin olduğunu ve daha önceki tepenin onun yanında alçak kaldığını ve sürüp giden bu tepelerin hiç birinin göğe değmediğini anlarız, bunun bir sonunun olmadığı kanaatine varırız. Hayattaki işlerimiz de böyledir, baştan bir hedefi kestirsek de sonu görmeyiz. Sonra bu hayat tepeleri üstünde koşmaktan yorulmuş ve yerimize oturmuş ve nihayet ömrümüz bitmiş olur.

Abim söz konusu ettiğim sözleşmeye bir yıl bağlı kaldı. İkinci yıl "Ben yardımımı, sonra benim çocuklarımdan birisini okutman karşılığı olarak yapacağım." dedi, tutarlı olmasa da ben her türlü şartı kabul etmek durumundaydım. Her sözleşmedeki gibi kurallar onu düzenleyen güce aitti. Ne var ki üçüncü yılın başında başının çaresine bak dedi. Kendisini hep rahmetle andığım, Buğday Borsası Başkanlığından emekli hayırsever Şükrü Denizkuşları parasını yatıracak bir zengin bulup beni bir yurda yerleştirdi. Orta 4. (son) sınıfta aynı kişi eski tarihî bir binayı düzenletip bir grup öğrenci ile oraya yerleştirdi. Artık bu işlerin böyle gitmeyeceğini anlayınca lise kısmında yapılan bir ara imtihanla parasız yatılıya geçtim. Hatta Yüksek İslam Enstitüsünü de devlet yurdunda okudum. Bazılarının sı-

kıcı bulduğu 7 yıllık yurt hayatı, benim için yalnız ekonomik özgürlük değil, fikren de en veremli yıllar oldu.

Zor şartlarda bir öğrencilik yaptım ama böyle bir tercihten pişmanlık duymadım. Allah bir kolaylık verdi. Bütün badireleri geçerek eğitimimi tamamladım. Hatta bu olumsuz gözüken sürecin, mevcut bilincimin oluşmasında olumlu bir katkısının olduğuna inanıyorum. Ünlü düşünürümüz Cemil Meriç'in dediği gibi "Düşünce, ıstırapların çocuğudur."

Mustafa Aydın, Türkiye'de sosyoloji, modernite, kültür, din, siyaset, bilgi, tarih ve aile sosyolojisi alanındaki çalışmalarını uzun yıllardır sürdüren bir sosyolog. Metinlerinde daha sağlıklı bir gelişme için insanoğlunun, vahyi fiziksel algılara, değerleri normlara, ahlakı hukuka, kültürü medeniyete, manevi olguları maddi çıkarlara, aklı zekâya, ödevi hakka, âlimi aydına önceleyebilmesi gerektiğini vurguladı. İkincilerin hâlihazırda insanlığın hayatını fazlasıyla doldurmakla kalmayıp fetişizm düzeyinde rağbet gördüğü düşünülürse vurgularının ne kadar değerli olduğu daha iyi kavranacaktır.

Mustafa Aydın'ın *Hayatın Penceresinden* isimli bu kitapta da yapmaya çalıştığı bundan başka bir şey değildir. Çalışma iki öğrencisi Mahmut Hakkı Akın ile Faruk Karaarslan'ın kendisine yönelttiği sorulara verdiği cevaplardan oluşuyor. Kitap, Aydın'ın hayatından kesitler sunmakla kalmıyor, dönüşen Türkiye'nin özüne dönüş sürecine dair de önemli tespitler içeriyor. Çocukluk ve gençlik yılları, düşünce dünyasının oluşumu, darbelere bakışı, Mücadele Birliği yılları, akademik serüveni, sosyoloji çalışmalarına katkıları ve hayatında iz bırakan isimler eserde yer alan konulardan birkaçı.

Hayat Penceresinden'i okuyunca Roger Garaudy'nin dediği gibi Mustafa Aydın'ın da modern değerler için bayrak açmış Cervantes'ten yana değil, mücadelesinde başarılı olamayacağını bilse de kadim değerlere sahip çıkmak için dur durak bilmeden çaba harcayan Donkişot'tan yana olduğunu fark edeceksiniz.

45.YIL
pinaryayincilik
pinaryayincilik
pinaryayinlari
9 789753 529952